

Advies over het ontwerp plan-MER voor het GRUP Hoogspanningslijn Zandvliet - Lillo – Liefkenshoek

Adviesnummer:	INBO.A.3168
Datum advisering:	23 juli 2014
Auteur:	Joris Everaert
Contact:	Lon Lommaert (lon.lommaert@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	e-mail op datum van 16 juli 2014
Geadresseerden:	Agentschap voor Natuur en Bos Provinciale dienst Antwerpen T.a.v. Karolien Van Kerckhove Lange Kievitstraat 111-113 bus 63 2018 Antwerpen karolien.vankerckhove@lne.vlaanderen.be
Cc:	Agentschap voor Natuur en Bos Carl De Schepper (carl.deschepper@lne.vlaanderen.be)

Aanleiding

Het project Brabo zorgt voor de versterking van het hoogspanningsnet en de bevoorradingszekerheid van de Antwerpse haven en België. In het kader van dit project wenst Elia naast de lopende projecten in Zandvliet en Doel (bijkomende dwarsregeltrafo op de grenslijnen naar Nederland en upgrade bestaande 150kV lijn tussen Zandvliet en Doel naar 380kV), een 380kV-hoogspanningslijn aan te leggen tussen het hoogspanningsstation Zandvliet en Mercator. Om de verbinding tussen Zandvliet en Liefkenshoek te kunnen maken, is een nieuwe hoogspanningslijn nodig. In het kader van een latere vergunningverlening voor de aanleg van die nieuwe hoogspanningslijn, dient een bestemmingswijziging uitgevoerd te worden. Dit zal gebeuren door middel van een gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan (GRUP). Voor het GRUP is een plan-MER noodzakelijk. In het plan-MER worden ook verschillende locatiealternatieven uitgewerkt (deel 3.3).

Vraag

In kader van de adviesverlening aan de dienst-MER, wordt de volledigheid en correctheid nagegaan van de discipline fauna en flora in het voorliggende ontwerp plan-MER, in het bijzonder voor vogels.

Toelichting

---

1 Beschrijving van de referentiesituatie

In hoofdstuk 6.2 van het plan-MER is de referentiesituatie voor fauna en flora besproken. Het is een beknopte weergave van de belangrijkste natuurwaarden en beschikbare studies, waarmee de mogelijke effecten (zie verder) kunnen onderzocht worden, weliswaar met de nodige kennisleemtes. Het feit dat in de bespreking van de (avi-)faunistische gegevens werd voortgegaan op bestaande inventarisaties, aangevuld met gegevens uit de literatuur, is een terecht vermelde kennisleemte. Een andere nog niet vermelde kennisleemte, is de werkelijke impact van de bestaande hoogspanningslijnen in het plangebied. Mits de integratie van een aantal aannames en het voorzorgsprincipe, kan hiermee op planniveau wel gewerkt worden.

Figuur 6-2 (Ecologische Infrastructuur Netwerk in de haven) is verwarrend aangezien er geen andere figuren zijn opgenomen van de overige beschermde en geplande natuur zoals VEN en Natura 2000 (wel in de bijlagen).

In de onderdelen over de Vlaamse risicoatlas vogels-windturbines (Everaert *et al.*, 2011) en de risico-studie vogels-hoogspanningslijnen (Derouaux *et al.*, 2012) moet duidelijk vermeld worden dat deze studies geen rekening houden met toekomstige scenario's (b.v. Opstalvalleigebied, zie verder). Betreffende de risicoatlas vogels-windturbines kan nog vermeld worden dat er momenteel een update in de maak is, waarbij ook recente kennis is opgenomen over de waargenomen stuwtrek t.h.v. Opstalvalleigebied (Figuur 1). Hier kan reeds rekening mee gehouden worden in het plan-MER. Een meer uitgebreide bespreking van de verschillende deelkaarten van de risicoatlas (vooral de trekzones), is bovendien ook gewenst. In de analyse van het plan-MER moet rekening gehouden worden met het feit dat de lokale impact van nieuwe hoogspanningslijnen (incl. prioritering van milderende maatregelen) zoveel mogelijk mede moet bepaald worden op basis van alle lokale beschikbare data (inclusief de meest recente omwille van nieuwe kennis en ontwikkelingen), dus niet alleen de data die gebruikt zijn voor de analyse op landelijk niveau (Derouaux *et al.*, 2012).

In het onderdeel over Opstalvalleigebied is correct vermeld dat door de verdere natuurontwikkeling, naar de toekomst toe vanuit dit gebied een belangrijke toename kan

verwacht worden van dagelijkse vliegbewegingen, voornamelijk van/naar de Schelde toe in westelijke richting, maar ook noord-zuid gericht van/naar reservaat de Kuifeend. Bijkomend kan nog vermeld worden dat er mogelijk ook meer vliegbewegingen zullen optreden richting oostelijke en zuidoostelijke weilanden en akkers (b.v. voedselvluchten eenden en ganzen).

Een beknopte beschrijving van de bestaande en geplande windturbines in het rechterscheldeoevergebied is wel opgenomen (per project), maar een totaalkaart van de haven - incl. linkerscheldeoevergebied – kan ook nog besproken worden. Dit is van belang bij het onderzoek naar cumulatieve effecten.

Figuur 1. Voorlopige (draft) update van de seizoenstrek deelkaart in de Vlaamse risicoatlas vogels-windturbines, incl. nieuwe stuwtrek zone t.h.v. Opstalvallei en verder zuidelijk (interne gegevens INBO).

2 Beschrijving en evaluatie van de milieueffecten en milderende maatregelen

In hoofdstuk 7.3 van het plan-MER zijn de effecten op fauna en flora besproken.

Bij de effectgroep rustverstoring is vermeld dat verstoring van pleisterende en overwinterende watervogels/ganzen/weidevogels kan oplopen tot meer dan 100m, bijvoorbeeld bij ganzen tot ongeveer 400m. Dit is correct maar afhankelijk van de omgeving. Het bijkomend versturende effect van hoogspanningslijnen in een industriële omgeving met reeds veel hoge gebouwen, zal eerder beperkt zijn. Het plan-MER bevat enkel een verdere bespreking van de 100m verstoringafstand voor broedvogels. Deze afstand kan behouden worden in de analyse.

Bij de effectgroepen rustverstoring en versnippering en barrièrewerking is het milderend effect van de mogelijke maatregelen heel beperkt, waardoor het basistracé en westelijke alternatieven blijvend (potentieel) significant negatieve effecten veroorzaken. Dit is uiteraard

een belangrijke conclusie in het plan-MER. In principe blijven dan enkel de oostelijke alternatieven over.

Bij figuur 7-1 kan best verduidelijkt worden dat de 3 aangeduide aandachtszones enkel betrekking hebben op het basistracé en westelijke alternatieven. Het (bestaande) oostelijke tracé en alternatieven 8/8bis hebben bijkomende nog andere aandachtszones. De voedseltrek (incl. gradatie) is bovendien niet zo duidelijk te zien in deze figuur.

Bij de effectgroep mortaliteit is op basis van de best beschikbare kennis een ruwe inschatting gemaakt van het jaarlijks potentieel aantal slachtoffers, zonder en met milderende maatregelen. Deze berekening kan vooral gebruikt worden bij het globaal vergelijken van het basistracé met de alternatieven. Toch is het aangewezen om de berekening dieper uit te werken per deeltraject, bijvoorbeeld met vermelding van de soorten/soortgroepen die daar voornamelijk een effect kunnen ondervinden. Die inschatting moet rekening houden met alle beschikbare gegevens en daar waar nodig ook met enkele aannames (toekomstige ontwikkelingen). Op basis van de huidige berekening is het immers onmogelijk om voor specifieke soortgroepen de mogelijke effecten op belangrijke lokale populaties te bepalen en evalueren. Ook de cumulatieve effecten in het plangebied, kunnen best uitgebreider worden onderzocht. Daar waar mogelijk kan een berekening uitgevoerd worden op basis van de aanbevelingen voor geplande windturbines (Everaert & Peymen, 2013). Bij blijvende belangrijke leemtes in de kennis, zal het voorzorgsprincipe moeten gelden.

In de conclusie van de effectgroep mortaliteit is aangegeven dat het aanbrengen van vogelkrullen (of andere draadaanhangsels) "noodzakelijk" is bij het basistracé en westelijke alternatieven, en dat het ook "wenselijk" is om die milderende maatregelen te nemen bij de recuperatie van de bestaande 150kV lijn langs de A12 (oostelijke alternatieven). Hierover kunnen we het volgende opmerken.

-Basistracé en westelijke alternatieven

Hoewel de milderende maatregelen wel voor een vermindering van het aantal bijkomende slachtoffers zullen zorgen, blijkt uit de analyse in het plan-MER dat de impact van alle huidige hoogspanningslijnen in het plangebied omwille van mortaliteit al een negatief effect kunnen uitoefenen op de vogelpopulaties in de beschermde natuurgebieden. In welke mate is minder duidelijk.

De huidige analyse is omwille van bovengenoemde redenen niet overtuigend genoeg om te besluiten dat de impact van het basistracé en westelijke alternatieven, met de milderende maatregelen kan beperkt gehouden worden tot niet significant. Vooral bij de oversteek van de Zandvlietsluis/Berendrechtssluis en t.h.v. de Liefkenshoektunnel (nieuwe Schelde-overgang) dringt zich (zonder verdere detailinformatie) de vraag op om ondergronds aan te leggen. De mogelijkheid voor een ondergrondse aanleg voor de Schelde-overgang t.h.v. de Liefkenshoektunnel, is echter niet besproken in het plan-MER. Bij de algemene bespreking in hoofdstuk 3.2.1, is wel vermeld dat een ondergrondse aanleg van minder dan 10km (zoals ook onder een rivier) een mogelijkheid is.

-Oostelijke alternatieven

Milderende maatregelen bij de oostelijke alternatieven 8/8bis, lijken ons niet alleen wenselijk (zoals in het plan-MER aangegeven) maar ook noodzakelijk. De oostelijke lijn heeft in de risico-studie vogels-hoogspanningslijnen (Derouaux *et al.*, 2012; figuur 6-5) weliswaar deels een lagere risicoscore dan de westelijke lijnen, maar die studie hield geen rekening met de meest recente en toekomstige ontwikkelingen (Opstalvallei) en andere meer lokale gegevens (zie boven). Bovendien blijkt uit de analyse in het plan-MER dat de effecten van alle huidige hoogspanningslijnen in het plangebied omwille van mortaliteit al een negatief effect kunnen uitoefenen op de vogelpopulaties in de beschermde natuurgebieden. Naast de reeds genoemde aandachtszones die vermeld werden bij het basistracé en westelijke alternatieven, zullen voor de alternatieven 8/8bis ook bijkomende

aandachtszones voor milderende maatregelen liggen langs de R2 tussen de Tijsmanstunnel en A12, en mogelijk ook langs de A12 aan de oostzijde van Opstalvallei.

Indien gekozen wordt voor de oostelijke alternatieven waarbij men de bestaande hoogspanningslijn van 150kV gaat vervangen, zullen er ook bijkomende effecten optreden omwille van de nieuwe Scheldekruising ter hoogte van de Liefkenshoektunnel. Net zoals bij het basistracé en de westelijke alternatieven, dringt zich hier (zonder verdere detailinformatie) de vraag op om de nieuwe Schelde-overgang ondergronds aan te leggen (zie boven).

Conclusie

Het is aanbevolen het plan-MER te vervolledigen met meer gedetailleerde informatie over de referentiesituatie, en een betere verduidelijking van de bestaande risicokaarten en studies. Vooral met betrekking tot de lokale (dagelijkse) vliegbewegingen en de seizoenstrek van vogels, is nog een verdere uitwerking gewenst, inclusief te verwachten toekomstscenario's. Bij de kennisleemtes dient nog de werkelijke impact van de huidige hoogspanningslijnen aangegeven te worden.

In het onderdeel met beschrijving en evaluatie van de milieueffecten en milderende maatregelen, is het aanbevolen om vooral de effectgroep mortaliteit beter uit te werken, op basis van alle beschikbare informatie en inclusief cumulatieve effecten. Bij de effectgroepen rustverstoring en versnippering en barrièrewerking is het milderend effect van de mogelijke maatregelen heel beperkt, waardoor het basistracé en westelijke alternatieven volgens de huidige analyse in het plan-MER reeds blijvend (potentieel) significant negatieve effecten veroorzaken. Bij de oostelijke alternatieven (8/8bis) zijn de milieueffecten beperkter. Omwille van de effectgroep mortaliteit, dringt zich bij deze oostelijke alternatieven echter ook de vraag op om – naast het standaard aanbrengen van draadaanhangsels op de bestaande en nieuwe risicotrajecten – de technische mogelijkheid van het ondergronds leggen van de nieuwe Schelde-kruising te onderzoeken.

Referenties

Derouaux A., Everaert J., Brackx N., Driessens G., Martin Gil A., Paquet J.-Y., 201. Reducing bird mortality caused by high- and very-highvoltage power lines in Belgium, final report, Elia and Aves-Natagora, 56 pp.

Everaert J. & Peymen J. (2013). Aanvullingen op het rapport "Risico's voor vogels en vleermuizen bij geplande windturbines in Vlaanderen (INBO.R.2011.32)". Aanzet voor een beoordelings- en significatiekader'. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.R.2013.44. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), Brussel. 33 pp.